

УДК 387.064.2:378.147.016:81'243

ОРГАНІЗАЦІЯ СПІЛЬНОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Юлія Крецька

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Дорошенка, 41, 79000 Львів, Україна*

Розглянуто спільну творчу діяльність викладача і студента як один із шляхів формування суб'єкт-суб'єктної взаємодії і рушійну силу розвитку особистості.

Ключові слова: спільна діяльність, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, розвиток особистості.

Сучасне суспільство ставить нові завдання перед людиною, а отже, і перед освітою. Традиційна система освіти була зорієнтована на те, щоб “ті, хто навчаються, здобули, в іншому разі, творчо засвоїли суму знань”. Освіті, зокрема і вищій, були притаманні суб'єкт-об'єктні взаємини викладача і студента. Під “жорстким педагогічним керівництвом” з боку суб'єкта (викладача) у фахівця формувалися знання та вміння. Пріоритетними були процеси навчання, виховання і підготовки, які “найкраще прислужувалися для “виготовлення” фахівців із заздалегідь виписаним набором професійних якостей” [9, с. 57].

Одним з найяскравіших прикладів хибності нашої освіти в минулому, як зазначають дослідники, є викладання іноземних мов. Кожен з представників старшого покоління вчив мову п'ять чи десять, а то й більше років, але далеко не всі можуть спілкуватися нею. Причини цього явища вчені вбачають у браку мовного середовища, у тому, що викладання мови не було послідовним та практичним, та у недостатності стимулів до вивчення мови [5, с. 8].

Засвоєння певної суми знань і сьогодні є важливою функцією навчального процесу. Проте перед сучасною системою освіти постають нові завдання: навчити учнів самостійно опановувати нові завдання, навчити вчитися, сформувати потребу у навчанні протягом життя і здатність використовувати знання у практичній діяльності, створити людину з інноваційним типом мислення, готову до інноваційної діяльності [5, с. 96].

Тільки людина вільна, творча, здатна на самоздійснення, спроможна долучатися до соціальної співтворчості, прогнозувати та впливати на зміни у суспільстві [6, с. 77].

У галузі мовної освіти, а точніше у сфері освітньо-виховних завдань, які вирішують у межах мовної освіти, з'являються нові пріоритети: підготовка спеціалістів, які володіють компетенцією самонавчання іноземних мов, розвиток у молоді здатності цінувати людську спільність, розуміти і приймати відмінності між людьми та народами. Ці здатності повинні стати об'єктом цілеспрямованого формування у процесі навчання іноземних мов [4, с. 3].

Як зазначають учені, між новими особистісними і соціальними потребами і застарілою системою освіти наявні певні суперечності. Е. Лузік, зокрема, виокремлює такі:

- між об'єктивною потребою суспільства зробити сучасну школу більш гуманною, привабливою, із збереженням головно авторитарної, масової школи, яка не створює умов для творчого вияву особистості;
- між вимогами особистості й суспільства до результату освіти, і концепцією масово-репродуктивної освіти;
- між тенденцією до неперервного формування творчого мислення, розвитку творчих здібностей і вузькопрофільною підготовкою спеціаліста;
- між гуманітарною складовою професійної діяльності майбутнього фахівця, яка ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії, і недостатньою наявністю психолого-педагогічної компетенції цієї підготовки у профільних ВНЗ [6, с. 78].

Як вважають дослідники, одним із головних шляхів подолання вищезазначених суперечностей є забезпечення суб'єкт-суб'єктних взаємин між викладачем і студентом, коли "кожний з них має бути однаково відповідальним за результати освітнього процесу". Пріоритетними є навчальна діяльність, розвиток особистості та її соціалізація (або здатність до адаптації за межами ВНЗ) [9, с. 58].

На підставі вищезазначеного можемо сформулювати головне завдання нашого дослідження: виявити шляхи формування суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладачів і студентів у ВНЗ, що є одним із завдань сучасної педагогіки.

Визнання як студента, так і викладача рівноправними, автономними й активними суб'єктами навчального процесу веде до зміни традиційної ролі викладача. Із звичайного "транслятора" знань він перетворюється на "проектувальника" освітнього середовища, яке спонукає студента до самостійного пошуку необхідних знань та їх використання, застосування. У процесі створення ефективного, творчого навчального середовища відбувається не просто ознайомлення з матеріалом, який вивчають, а його "особистісне присвоєння". Створення такого середовища є одним із

вирішальних чинників успішного формування суб'єктності особистості студента-лінгвіста [11, с. 80].

Протягом останніх десятиліть прискорено розвиваються нові методичні підходи до іншомовної підготовки: комунікативний, соціокультурний, гуманістичний, автономний, проектний, мовно-портфельний тощо. Вчені акцентують, що в усіх підходах, незважаючи на їхню різноманітність, має застосовуватись такий напрямок діяльності вчителя і викладача: організація самостійної роботи, формування і розвиток в учнів та студентів здатності до самоорганізації, самоконтролю та рефлексії, вироблення самостійного мислення [3; 4; 11].

Для перетворення учня або студента з об'єкта педагогічної дії на суб'єкта, який з готовністю входить в навчання, важливо сформувавши його позитивну мотивацію навчання. Особливо сприятливими для посилення мотивації є, зокрема, ситуації вільного вибору [1, с. 86]. Студенти ВНЗ повинні мати право на вільний вибір не лише фаху, але й навчальних дисциплін і тем наукових досліджень. Такий підхід переводить студентів у позицію суб'єктів освітнього процесу, не дає змоги їм перекласти на викладачів відповідальність за якість власної освіти [9, с. 58].

Крім того, як зазначають дослідники, викладачі повинні застосовувати такі технології формування критично-рефлексивного типу мислення студентів: спрямовувати на конструктивний діалог з викладачем і партнерами, формувати здатність відстоювати власний погляд та змінювати його за умови наведення аргументованих контрдоказів; формувати здатність до усвідомлення своїх дій (рефлексії), до самодіагностики щодо сформованості різноманітних умінь та якостей і відкритість для нової інформації, нестандартних способів вирішення поставлених завдань, орієнтувати на перевірку, аналіз та осмислення інформації [2, с. 22].

Проте процес побудови суб'єкт-суб'єктних відносин не односторонній, він передбачає участь (або взаємодію) іншої сторони – викладача. Бажання педагога навчити і бажання студента навчитися мають бути взаємодоповнювальними. Як доводять дослідження, незбігання темпу спілкування студентів і викладачів, неврахування індивідуальних психічних особливостей студентів у спілкуванні, недостатній рівень комунікативної культури викладачів тощо призводять до комунікативного стресу, який спричиняє у студентів страх та скутість думки [12, с. 66].

Інколи у разі застосування креативного підходу до вирішення завдання, способів критичного пізнання, студенти одержують освітні результати, які не збігаються з тим, що очікує викладач. У цьому випадку “виникає специфічна освітня ситуація, основу якої складає суперечність між освітнім продуктом студента і наявними у педагога знаннями, нормами, способами діяльності”. Дії педагога як організатора навчального процесу визначаються його

педагогічною позицією. У випадку негативної реакції, як зазначають дослідники [2, с. 28], викладачі можуть:

- ігнорувати студентський результат, який, як вони вважають, заважає продовженню занять за визначеним планом;
- виявити осуд “недоречного” результату студента, маючи на меті визначення чітких меж предмета вивчення, способів його вивчення, напрямку діяльності студента тощо;
- приділити мінімальну увагу (радіше студентові, ніж його освітньому продуктові), з метою зберегти власний емоційний комфорт (“Ви молодець, але ми продовжимо нашу тему”);
- протиставити студентському продуктові авторитетні свідчення або іншу інформацію з метою продемонструвати “єретичність” запропонованого студентам продукту тощо.

Наслідком таких взаємодій у навчальному процесі є формування “залежного” типу студентів, які звикли спиратися на рекомендації, поради і підказки педагога [7, с. 93]. Такі студенти є слухняними виконавцями всіх вказівок та інструкцій, “ємностями”, які слід заповнити знаннями, отже, об’єктом педагогічних дій. Але студенти-виконавці не можуть бути діловими партнерами викладачів у навчальному процесі.

Перша позитивна, коректна реакція викладача на виявлену “інакшість”, як вважають дослідники, це “фіксація думки, судження або іншого продукту студента, що суперечать, або просто відрізняються, від думки, знання чи досвіду викладача” щодо проблеми, яка розглядають (запис на дошці чи у зошиті, усне повторення цієї думки тощо) [2, с. 29].

Наступним кроком викладача є допомога студентові у створенні свого власного продукту. У цьому разі педагог може бути не лише консультантом, експертом, а й співавтором.

Залучення викладача до інноваційної діяльності для нього і студента діяльності забезпечує їхню співпрацю і розвиток, дає можливість іншим студентам проаналізувати та порівняти результати своєї діяльності з тими, які були зафіксовані викладачем.

Результатом спільної діяльності є реалізація пізнавальних потреб і студентів, і викладачів, їхня освіта відбувається одночасно і паралельно. Уміння педагога йти на перегляд та зміну своїх уявлень і планів, подолати стереотипи існування об’єктивно “правильних” і “неправильних” відповідей є, на думку В. Буряка, свідченням професіоналізму [2, с. 28].

Крім того, спільна творча діяльність не дає змоги викладачеві замкнутися у просторі суто предметних знань. За спостереженнями дослідників, творчі викладачі “ніколи не вирішують тільки дидактичні завдання. Для них предмет, який вивчається, – частина загальної культури людини, що далеко виходить за межі навчального матеріалу” [7, с. 92].

Спільна творча діяльність стає рушійною силою розвитку особистості викладачів і студентів. Співпраця зі студентами в навчальному процесі дає можливість педагогам “переосмилити свою професійну діяльність при переході від особистісно відчуженої до особистісно орієнтованої парадигми освіти” [7, с. 91].

Отже, на сучасному етапі розвитку суспільства є потреба зміни у навчальному процесі ВНЗ стилю спілкування між викладачами і студентами: на зміну авторитарному має прийти стиль навчального спілкування, партнерства.

Подальшого вивчення потребують проблеми взаємин викладачів і студентів у навчальному закладі, впровадження в навчальний процес різнорівневих (диференційованих) завдань, доцільного поєднання традиційних і активних методів навчання, імпровізації у навчальному процесі.

Актуальною проблемою у процесі формування суб’єкт-суб’єктної взаємодії викладача і студента є рефлексія, а також поступовий перехід від навчання під керівництвом до самонавчання.

-
1. Бужикова Р. Нові пріоритети розвитку сучасної освіти // Вища освіта України. 2006. № 3. С. 83–87.
 2. Буряк В. Формування у студентів критичного стилю мислення // Вища школа. 2007. № 3. С. 21–30.
 3. Ветохов О. М. Психолого-педагогічна характеристика основних сучасних методичних підходів до навчання іноземних мов у школі // Педагогіка і психологія. 2005. № 2. С. 89–98.
 4. Гальскова Н. Д. Образование в области иностранных языков: новые вызовы и приоритеты // Иностранные языки в школе. 2008. № 5. С. 2–7.
 5. Кремень В. Якісна освіта: сучасні вимоги // Педагогіка і психологія. 2006. № 4. С. 5–17.
 6. Лузік Е. Креативність як критерій якості в системі підготовки фахівців профільних ВНЗ України // Вища освіта України. 2006. № 3. С. 76–82.
 7. Мегем Є. Спільна творча діяльність викладачів і студентів – основа проектно-технологічної підготовки // Вища освіта України. 2005. № 4. С. 90–94.
 8. Операйло С. І. До концепції освітньої системи педагогічних університетів // Педагогіка і психологія. 2006. № 4. С. 63–69.
 9. Приходько В., Вікторов В. Про два типи сучасних систем вищої освіти і майбутнє України // Вища освіта України. 2006. № 3. С. 56–59.

10. Про вивчення іноземних мов у 2007 – 2008 н. р. (Методичні рекомендації, підготовлені головним спеціалістом МОН України Оксаною Коваленко) // Іноземні мови в навчальних закладах. 2007. № 3. С. 6–12.
11. Тамбовкина Т. Ю. Самообучение иностранным языкам в языковом вузе : концепция учебного курса // Иностранные языки в школе. 2007. № 4. С. 77–84.
12. Туркот Т. І., Осадчук І. В. Технологія самостійної роботи студентів, що зберігає їхнє здоров'я // Педагогіка і психологія. 2006. № 3. С. 65–73.

ORGANIZING THE HIGHER SCHOOLTEACHER AND A STUDENT CREATIVE WORK IN LEARNING FOREIGN LANGUAGE

Yulia Kretska

*Ivan Franko National University of Lviv
Doroshenko Str., 41, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

The article regards the cooperative creative activity of a higher school teacher and a student as one of the ways of forming their subject – subject interaction, a motive power of personality development.

Key words: cooperative activity, subject – subject interaction, personality development.

ОРГАНИЗАЦИЯ СОВМЕСТНОЙ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ И СТУДЕНТА В ПРОЦЕСС ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Юлия Крецкая

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Дорошенко, 41, 79000 Львов, Украина*

Рассмотрена совместная творческая деятельность преподавателя и студента как один из путей формирования субъект-субъектного взаимодействия и двигательная сила развития личности.

Ключевые слова: совместная деятельность, субъект-субъектное взаимодействие, развитие личности

Стаття надійшла до редколегії 18.06.2008

Прийнята до друку 15.10.2008